

ĐƯỜNG SÁ BĂM TRÁI ĐẤT THÀNH 600.000 MẢNH

LISA BIBER-FREUDENBERGER*
 Chuyển ngữ BÙI THẾ CƯỜNG**

Nhận bài ngày: 10/4/2017; đưa vào biên tập: 27/10/2017; duyệt đăng: 29/10/2017

Đường sá có thể khiến con người đi đến gần như mọi nơi trên thế giới. Đặc biệt ở các nước đang phát triển, mở mang hạ tầng thường được xem là then chốt để phát triển kinh tế.

Nhưng việc đó phải trả một cái giá rất đắt cho môi trường tự nhiên của hành tinh chúng ta. Đường sá gây hại nghiêm trọng đến khả năng của các hệ thống sinh vật vận hành một cách hiệu quả và phục vụ cho sự sống còn của loài người.

Nhiều vùng đất lớn chưa có đường đã không được bảo vệ và chương trình nghị sự của Liên hợp quốc về tính bền vững và bảo tồn đang thất bại trong việc thừa nhận tầm quan trọng của các vùng đất chưa có đường.

Lisa Biber-Freudenberger, nhà nghiên cứu cao cấp của Trung tâm Nghiên cứu phát triển (ZEF), tham gia một

nhóm nghiên cứu quốc tế 10 người đến từ 6 nước. Nhóm vừa công bố trên *Science* một công trình mới (December 16, 2016 <http://science.sciencemag.org/content/354/6318/1423>).

Họ sử dụng một bộ dữ liệu về 36 triệu kilometer đường trên khắp bề mặt trái đất. Bản đồ toàn cầu mới cho thấy bề mặt trái đất bị đường sá băm nát thành 600.000 mảnh, trong đó hơn một nửa là những mảnh nhỏ hơn 1km². Chỉ 7% các vùng chưa có đường có diện tích nhỏ hơn 100km².

Những vùng chưa có đường lớn nhất còn thấy ở những cánh rừng hoặc bình nguyên không cây cối ở Bắc Mỹ và vùng Á Âu (Eurasia), ở một vài vùng nhiệt đới châu Phi, Nam Mỹ và Đông Nam Á.

Đường sá gây ra rất nhiều vấn đề cho tự nhiên. Chẳng hạn, nó gây gián đoạn dòng lưu chuyển gene các quần thể động vật; tạo thuận lợi cho việc lan tràn côn trùng và bệnh tật; gây xói

* Đại học Boon.

** Viện Khoa học xã hội vùng Nam Bộ.

mòn đất, ô nhiễm sông và ô nhiễm các vùng ngập nước mặn.

Đường sá vươn tới vùng sâu vùng xa dẫn đến những làn sóng di dân tự phát khổng lồ, kèm theo những vấn nạn nghiêm trọng như khai thác gỗ, tàn sát động vật và phá rừng bất hợp pháp. Quan trọng hơn, mở đường lại kích hoạt mở đường hơn nữa và hậu quả là biến dạng cảnh quan tự nhiên, một hiện tượng mà nhóm nghiên cứu gọi là ‘sự phát triển mang tính truyền nhiễm’. Tuy nhiên, chỉ 9% vùng đất chưa bị đường quấy rầy là được bảo vệ mà thôi.

Khi đường sá tiếp tục bành trướng, cấp bách cần một chiến lược toàn cầu để bảo tồn hiệu quả, nhằm khôi phục và giám sát những vùng chưa có đường và các hệ thống sinh thái ở đó. Nghiên cứu chỉ ra rằng chương trình nghị sự của Liên hợp quốc về phát triển bền vững, mang tên “Các mục

tiêu phát triển bền vững”, phản ánh những xung đột lợi ích giữa thúc đẩy tăng trưởng kinh tế và bảo vệ đa dạng sinh học. Một số tiêu điểm thậm chí đe dọa các vùng đất chưa có đường còn lại. Vậy mà, hạn chế bành trướng đường sá tới các vùng còn chưa có đường có thể lại chính là cách hiệu quả nhất về mặt chi phí để đạt được các mục tiêu phát triển bền vững đó, điều liên quan đến bảo tồn di sản thiên nhiên thế giới.

Cơ sở dữ liệu đóng góp mở (crowd-sourcing) mang tên Open Street Map platform. Tuy nhiên, do đường sá đang mở mang rất nhanh nên dữ liệu sẽ luôn không cập nhật và có thể ước lượng quá cao các vùng đất chưa có đường. Nhiều vùng được xem là chưa có đường thì nay có thể đã biến mất rồi. Bản đồ và thông tin về dự án Sáng kiến không đường sá (Roadless Initiative) ở đường link roadless.online. □

CHÚ THÍCH

Nguyên tác: Lisa Biber-Freudenberger. “Roads Shatter Earth in 600 Thousand Pieces”. Trong: *ZEF News in Focus: Research From the Field*. No. 35. April 2017. Trang 7. Với sự cho phép của tác giả và cơ quan xuất bản.